FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS SAMLINGER

Bind 46

2007

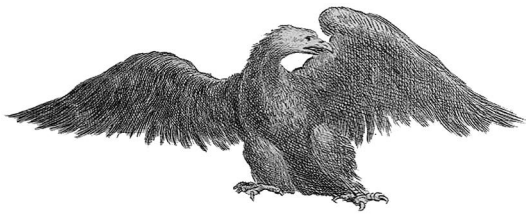

With summaries

KØBENHAVN 2007

UDGIVET AF DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Om billedet på papiromslaget se s. 292.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af

Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik III's bibliotek

Om titelvignetten se s. 102.

© Forfatterne og Det Kongelige Bibliotek

Redaktion: John T. Lauridsen

Redaktionsråd:
Ivan Boserup, Grethe Jacobsen, Ingrid Fischer Jonge,
Erland Kolding Nielsen, Niels Krabbe,
Stig T. Rasmussen, Marie Vest

Fund og Forskning er et peer-reviewed tidsskrift.

Papir: Munken pure 120 gr.
Dette papir overholder de i ISO 9706:1994
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse og nodesats: Jakob K. Meile
Tryk og indbinding: Richard Larsen Grafisk A/S

ISSN 0060-9896
ISBN 978-87-7023-011-7

SØREN KIERKEGAARDS BOGGAVER TIL DEN SKANDINAVISKE FORENING I ROM

AF

NIELS W. BRUUN & FINN GREDAL JENSEN

"Reise maa jeg" er et tilbagevendende udbrud i Søren Kierkegaards journaler.[1] Der kan derfor ikke herske tvivl om hans ofte nærede udlængsel, som dog ikke var større, end at han med undtagelse af en kort tur til Sverige og nogle studieophold i Berlin som den sydligste destination ellers ikke foretog nogen udenlandsrejser. Til Rom nåede Kierkegaard således aldrig; men hvorledes han alligevel kom i berøring med byen, skal vi her kaste lys over.

Jonas Collin (1776-1861) var i perioden 1803-32 sekretær i Fonden *ad usus publicos*.[2] I en ansøgning af 5. februar 1834 til fonden ansøgte han om 200 rigsbankdaler til "De Danskes Bogsamling i Rom".[3] Forud for denne ansøgning havde hans søn Edvard Collin (1808-86) på opfordring af landskabsmaleren E.C.F. Petzholdt (1805-38), som opholdt sig i Rom, ved henvendelse til danske forfattere, boghandlere og bogtrykkere foranstaltet en indsamling af ca. 400 bind, som i efteråret 1832 blev afsendt til Livorno og derfra til Rom. Året efter afsendtes et tilsvarende antal bøger med korvetten Galathea. På kong Frederik VI's fødselsdag den 28. januar 1833 stiftedes på initiativ af digteren Ludvig Bødtcher og under forsæde af Thorvaldsen "De Danskes Bogsamling i Rom".[4] Den ældre Collins ansøgning om de 200

[1] Jf. fx journalen NB10:60, 69 og 186; *Søren Kierkegaards Skrifter*, 21, 2003, s. 290, 294 og 354.

[2] Den 11.12.1832 blev hvervet som sekretær overtaget af sønnen Edvard Collin, som beholdt denne post indtil fondens nedlæggelse i 1842. Fonden ad usus publicos ("fonden til offentlige formål") var oprettet i 1765, oprindelig med det formål at yde belønning for en særlig indsats til velfortjente embedsmænd og afholde udgifterne til offentlige formål. Men efterhånden skiftede fonden karakter og betragtede det som sin hovedopgave at støtte kunst, videnskab og litteratur.

[3] Ansøgningen er gengivet i Henny Glarbo (red.): *Fonden ad usus publicos. Aktmæssige Bidrag til Belysning af dens Virksomhed*, 3, 1947, s. 342-344.

[4] Jf. Karen Ascani: Den skandinaviske Forening i Rom, i Tue Ritzau og Karen Ascani (red.): *Rom er et fortryllet bur. Den gyldne epoke for skandinaviske kunstnere i Rom*, 1982, s.

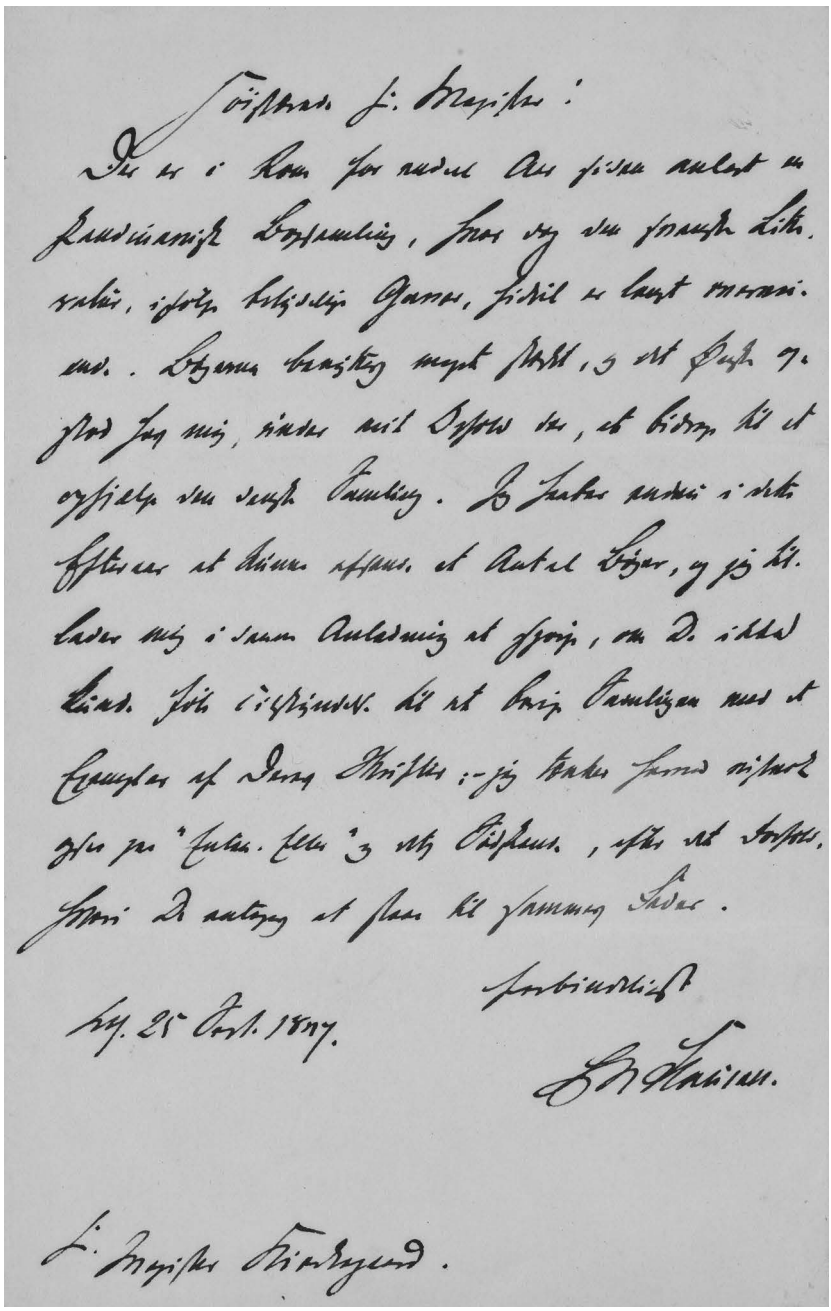

Brev fra H.N. Clausen til Søren Kierkegaard, dateret 25. september 1847.
Foto: Det Kongelige Biblioteks fotografiske atelier.

rigsbankdaler blev imødekommet og midlerne brugt til dækning af transportomkostninger, indbinding af de mange værker, som var doneret i rå materie, og anskaffelse af bogskabe. I de følgende år fortsattes suppleringen af samlingen.[5] Som eksempel herpå kan anføres, at Edvard Collin i 1843, som det vil fremgå af Søren Kierkegaards brev, der citeres nedenfor, opfordrede den unge forfatter til at donere et eksemplar af *Enten – Eller*, hvilket han gjorde.[6]

Henrik Nicolai Clausen (1793-1877) var siden 1822 professor i teologi ved Københavns Universitet og en af Kierkegaards lærere i hans studietid.[7] Clausen var tre gange i Italien: 1818-20, 1845-46 og 1867.[8] Det andet ophold betegner han i sine erindringer som det glæderigeste år i sit liv.[9] I september 1847 henvendte han sig til Kierkegaard med følgende anmodning:

Høistærede Hr. Magister!

Der er i Rom for endeel Aar siden anlagt en skandinavisk Bogsamling, hvor dog den svenske Litteratur, ifølge betydelige Gaver, hidtil er langt overveiende. Bøgerne benyttes meget stærkt, og det Ønske opstod hos mig, under mit Ophold der, at bidrage til at ophjælpe den danske Samling. Jeg haaber endnu i dette Efteraar at kunne afsende et Antal Bøger, og jeg tillader mig i denne Anledning at spørge, om De ikke kunde føle Tilskyndelse til at berige Samlingen med et Exemplar af Deres Skrifter; – jeg tænker herved vistnok ogsaa paa "Enten – Eller" og dets Sødskende, efter det Forhold, hvori De antages at staae til sammes Fader.

forbindtligst

Kbh. 25 Sept. 1847. HN Clausen.

17-32; s. 21. Efter dannelsen af et svensk og et norsk bibliotek modnedes i 1850'erne tanken om et fælles skandinavisk samlingssted, men først den 21.5.1860 fandt hos konsul Bravo den egentlige stiftelse af Den Skandinaviske Forening sted. Se desuden Louis Bobé (red.): *Rom og Danmark gennem Tiderne*, 3, 1942, s. 42-49.

[5] Jf. Bobé, 2, 1937, s. 238.

[6] Da *Enten – Eller* tilhørte den pseudonyme del af forfatterskabet, brugte Kierkegaard, som så ofte senere, sin ven, redaktør Jens Giødwad (1811-91) som mellemmand; det var derfor Giødwad, der afleverede bogen til Collin.

[7] Se fx notesbog 1, som rummer Kierkegaards notater til Clausens dogmatiske forelæsninger; *Søren Kierkegaards Skrifter*, 19, 2001.

[8] Jf. Det Danske Instituts database, *Danske Italiensrejser og -ophold indtil ca. 1900*. Et udvalg af Clausens korrespondance fra hans dannelsesrejse 1818-20 er udgivet af Bjørn Kornerup: *Rejsebreve fra H.N. Clausen 1818-1820*, 1946.

[9] H.N. Clausen: *Optegnelser om mit Levneds og min Tids Historie*, 1877, s. 300.

Hr.
Magister Kierkegaard.

[*Udskrift:*]
S. T.
Hr. Magister Kierkegaard.[10]

Udtrykket "et Exemplar af Deres Skrifter" betegner i den kierkegaardske optik de bøger, som var udkommet i hans eget navn, ikke det pseudonyme forfatterskab. Clausen må derfor præcisere, at anmodningen også gælder de pseudonyme udgivelser. Med formuleringen "jeg tænker herved vistnok ogsaa paa 'Enten – Eller' og dets Sødskende, efter det Forhold, hvori De antages at staae til sammes Fader" viser han sin respekt for Kierkegaards pseudonymitet og ønske om at distancere sig fra denne del af forfatterskabet. Når Clausen her anfører *Enten – Eller*, skyldes det måske hans ukendskab til, at Kierkegaard tidligere på opfordring af Edvard Collin havde doneret et eksemplar af dette værk; men det kan også tages som udtryk for, at bogen i mellemtiden var bortkommet, og at der dermed ingen Kierkegaardudgaver fandtes i biblioteket.

Kierkegaard besvarede Clausens henvendelse på følgende måde:

Høiærværdige Hr Professor!

De spørger, om jeg "ikke kunde føle Tilskyndelse til at berige den skandinaviske Bogsamling i Rom med et Exemplar af mine Skrifter." I Sandhed et vanskeligt Spørgsmaal at svare paa! Thi hvorledes skulde det være muligt, at, naar De, Hr Prof., er den Spørgende, jeg da ikke skulde føle Tilskyndelse! Men føler jeg Tilskyndelse, og i den Grad, at Spørgsmaalet for mig intet Spørgsmaal bliver, saa er det igjen vanskeligt at *svare* – som paa et Spørgsmaal.

Ude af Stand til at *svare*, afgjort glad derimod ved at føle mig tilskyndet har jeg da hermed den Ære at tilstille Deres Høiærværdighed et Exemplar af Skrifterne.

Af "Enten – Eller" kan jeg uheldigviis ikke tilveiebringe et Exemplar, da Oplaget allerede længst er udsolgt, men heldigviis erindrer

[10] Transskriberet efter manuskriptet, der befinder sig på Det Kongelige Bibliotek, Kierkegaard Arkivet, D, pk. 2, læg 6. Brevet er tidligere gengivet i Niels Thulstrup (udg.): *Breve og Aktstykker vedrørende Søren Kierkegaard*, 1, 1953, nr. 158.

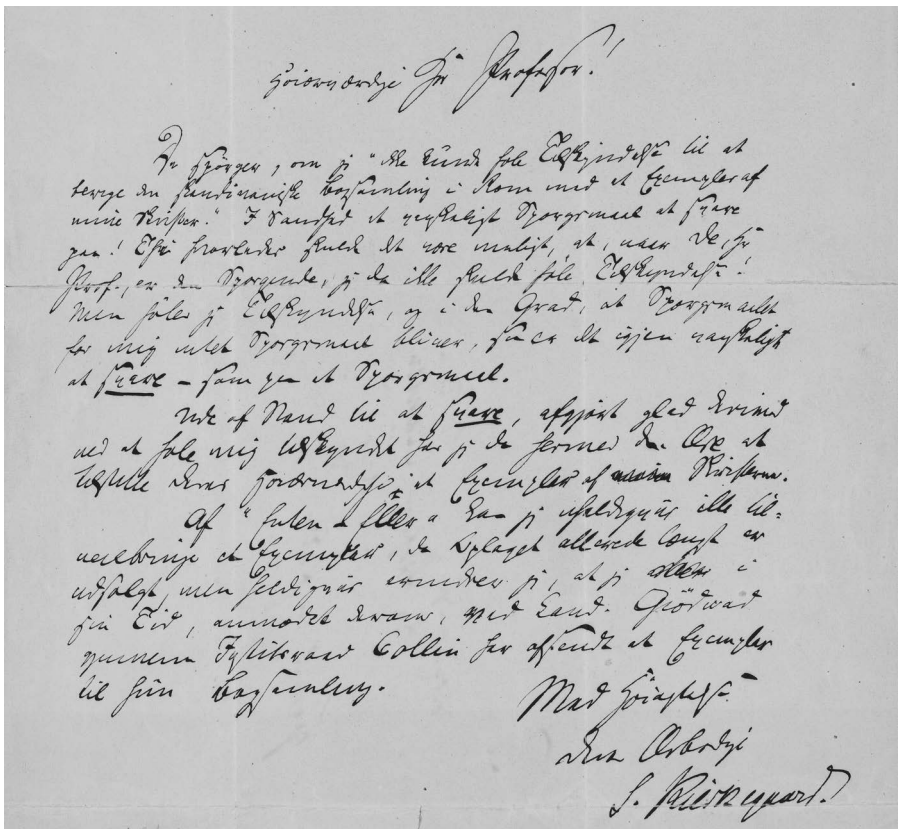

Brev fra Søren Kierkegaard til H.N. Clausen. Brevet er indlagt i en fornem rød skindmappe med påskrift i guldtryk: "Dr. Prof. Theol. / Henrik Nicolai Clausen / d. 3. April 1871." Foto: Det Kongelige Biblioteks fotografiske atelier.

jeg, at jeg i sin Tid, anmodet derom, ved Cand. Giødwad gjennem Justitsraad Collin har afsendt et Exemplar til hiin Bogsamling.

Med Høiagtelse
Deres Ærbødige
S. Kierkegaard.

[*Udskrift:*]
Til
Høiærværdige
Hr Professor Clausen
R af D.

Hermed en Pakke.[11]

Som det fremgår af brevet, har Kierkegaard vedlagt "et Exemplar af Skrifterne" i en pakke.[12] Desværre oplyser han intet om pakkens indhold, hvorfor det ikke kan afgøres med bestemthed, hvilke værker der var tale om. Under et studieophold ved Det Danske Institut i Rom i juli 2005 aflagde vi besøg i Den Skandinaviske Forening og foretog en undersøgelse af bibliotekets kataloger og bogbestand for at komme til klarhed herover.

I katalogen *Alphabetisk Fortegnelse over de Danskes Bogsamling i Rom funderet den 28de Januar 1833* læser man på s. 80 indførslen: "Kierkegaard, Kierlighedens Gierninger. Kbhvn ~~1847~~. 1852" med tilføjelsen ovenover "1 og 2den Følge. Anden Udgave".[13] Man ser heraf, at førsteudgaven af *Kjerlighedens Gjerninger*, 1847, har befundet sig i biblioteket, men siden er bortkommet og erstattet af andenudgaven fra 1852. Førsteudgaven udkom i slutningen af september 1847, og muligheden af, at Kierkegaard har skænket denne netop udkomne bog, foreligger dermed.[14] Hverken første eller anden udgave af *Kjerlighedens Gjerninger* findes i dag i biblioteket.

[11] Transskriberet efter manuskriptet, der befinder sig på Det Kongelige Bibliotek, NBD, 2. rk. Brevet er tidligere gengivet i Thulstrup, 1, 1953, nr. 159.

[12] Kierkegaards oprindelige formulering var her "mine Skrifter"; men da denne formulering indebar hans anerkendelse af det pseudonyme forfatterskab, skrev han i stedet "Skrifterne".

[13] Efter denne indførsel findes en sletning: "Kierkegaard, Dr. Søren, Polemiske Blade", som formodentlig sigter til *Øieblikket*, 1855, og således intet har at gøre med Kierkegaards gave i 1847. Sletningen må skyldes, at disse "polemiske Blade" er bortkommet.

[14] Bogen var færdigtrykt fra Bianco Lunos Bogtrykkeri 24.9. og blev annonceret som udkommet i *Adresseavisen* 29.9.1847, jf. tekstredegørelsen til *Kjerlighedens Gjerninger* i *Søren Kierkegaards Skrifter*, K9, 2004, s. 7.

I katalogen *Fortegnelse over Den skandinaviske Forenings Bogsamling i Rom* fra 1860'erne finder man på s. 55 et eksemplar af førsteudgaven af bogen *Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed*, som udkom 1844. Denne bog findes i dag – som den eneste førsteudgave af Kierkegaard – fortsat i foreningens bibliotek. I samme katalog s. 315 ses førsteudgaven af *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift*, der udkom 1846, men denne mangler i dag i biblioteket. Herudover finder man i katalogen en række anden- og tredjeudgaver af Kierkegaards værker, herunder den ovennævnte 2. udgave af *Kjerlighedens Gjerninger*.

Det kan på denne baggrund sandsynliggøres, at Kierkegaards pakke til professor Clausen i 1847 indeholdt de ovenfor omtalte tre førsteudgaver af *Forord*, *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* og *Kjerlighedens Gjerninger*, og at disse bøger derefter indgik i Den Skandinaviske Forenings bibliotek.[15] En sådan antagelse forudsætter dog, at foreningens kataloger giver et retvisende billede af bogbestanden og er blevet ført regelmæssigt og med en vis akribi. I betragtning af, at Clausen udbad sig et eksemplar af bøgerne i Kierkegaards hidtidige produktion, kan det imidlertid ikke udelukkes, at pakken kan have indeholdt flere bøger end de anførte tre, og at disse kan være bortkommet, førend de blev registreret i bibliotekets katalog.

SUMMARY

Niels W. Bruun & Finn Gredal Jensen: *Søren Kierkegaard's Donations to the Library of the Scandinavian Society in Rome.*

The article surveys the background of Søren Kierkegaard's donations of his works to the library of the Scandinavian Society in Rome; it presents and discusses the relevant correspondence in 1847 between Professor H.N. Clausen and Kierkegaard, and on the basis of practical investigations in Rome it suggests which first editions may have been donated.

[15] De to første bøger tilhører Kierkegaards pseudonyme forfatterskab, mens *Kjerlighedens Gjerninger* udkom under hans eget navn. Således indeholdt pakken bøger fra begge dele af forfatterskabet, hvilket også antydes ved den ovennævnte ændring af "mine Skrifter" til "Skrifterne", jf. note 12.